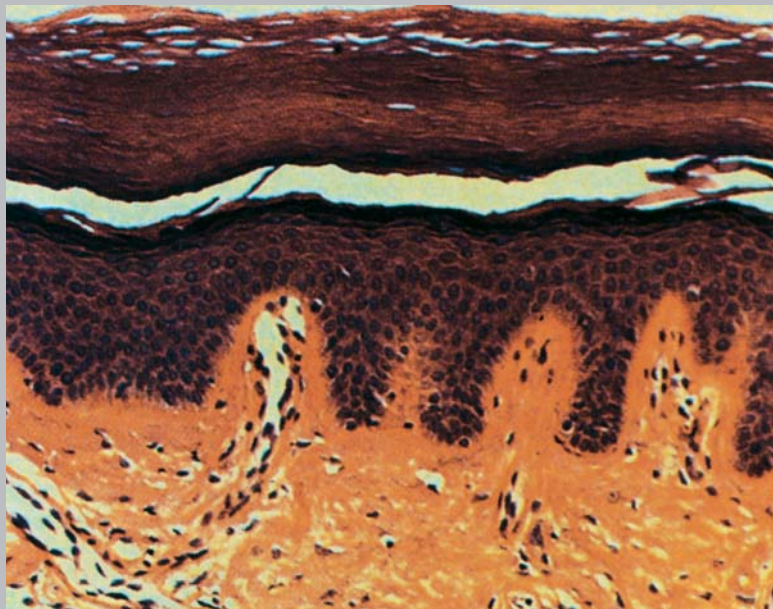

ELS MOTS DE LA DERMATOLOGIA, A FLOR DE PELL

COL·LECCIÓ DE RECULLS LEXICogrÀFICS BERENGUER SARRIERA

Generalitat de Catalunya
Departament de Sanitat
i Seguretat Social

COL·LECCIÓ DE RECULLS LEXICOGRAFICS
BERENGUER SARRIERA

5

ELS MOTS DE LA
DERMATOLOGIA,
A FLOR DE PELL

Barcelona, 1994

Generalitat de Catalunya
**Departament de Sanitat
i Seguretat Social**

INSTITUT CATALÀ DE BIBLIOGRAFIA. DADES CIP:

Casassas, Oriol

Els Mots de la dermatologia, a flor de pell
ISBN 84-393-2870-2

I. Ramis i Corís, Joaquim II. Catalunya.

Departament de Sanitat i Seguretat Social

III. Títol IV. Col·lecció 1. Dermatologia

— Terminologia 2. Català mèdic 3. Castellà
mèdic

616.5(038)

804.99-3=60

© Generalitat de Catalunya
Departament de Sanitat i Seguretat Social

1a. edició: Barcelona, abril 1994

Tiratge: 7.000 exemplars

ISBN: 84-393-2870-2

Dipòsit legal: B. 4.627-1994

Coordinació editorial: Secció de Publicacions de la Secretaria General

Disseny: Núria Gené

Impressió: Cuscó Arts Gràfiques, S.A.

C/. Almirall Oquendo, 160 - 08930-Sant Adrià de Besòs

Aquest recull lexicogràfic ha estat redactat per
Oriol Casassas i Joaquim Ramis i Coris
de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears

Col·lecció de reculls lexicogràfics Berenguer Sarriera

«E per ço que aquest Regiment, qui tan planerament és ordonat, pusca tenir o fer profit a aquels qui no entenen latí, és vengut a plaer a la molt alta senyora dona Na Blanca, per la gràcia de Déu reyna d'Aragó, que ha manat a mi, Berenguer Sarriera, surgian, que trelat aquest libre de latí en romanç; e yo, per satisfer a son manament, són-me entramès a tresladar aquest libre.» (Del pròleg de la versió catalana del Regiment de sanitat a Jaume II, d'Arnau de Vilanova.)

ÍNDEX

Presentació	9
Intenció	11
L'anatomia	15
L'exploració	19
Patologia	21
Terapèutica	29
Termes populars dermatològics	33
Vocabulari castellà-català	37
Agraïments	45

PRESENTACIÓ

El progrés científic en tots els seus camps ha comportat en els darrers anys la creació d'una nova terminologia que totes les llengües de cultura han hagut d'adoptar i d'adaptar.

És indubtable que per al català –i a causa d'una circumstància dilatadament adversa– la situació de la terminologia científica és doblement conflictiva. El procés de normalització lingüística implica que el català s'utilitzi també en les àrees científiques i tècniques, i en aquest sentit és imprescindible dotar els nostres professionals dels instruments necessaris per facilitar l'ús del català com a llengua de ciència.

El Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya vol contribuir decididament al coneixement i al foment del català en la parcel·la científico-sanitària. En aquesta missió m'agradaria subratllar, a més d'un cúmul de publicacions monogràfiques, el suport donat al Diccionari Enciclopèdic de Medicina i l'edició de la Classificació Internacional de Malalties.

La Col·lecció de Reculls Lexicogràfics «Berenguer Sarriera» s'adreça de manera específica als professionals del sector d'activitat sanitària que queda reflectit en cadascun dels títols; en el número que teniu entre mans, és la dermatologia.

Desitjo que aquesta publicació, tal com s'ha esdevingut en els números anteriors de la Col·lecció amb els seus destinataris corresponents, sigui ben útil a tots els professionals de la dermatologia i alhora serveixi per aprofundir en aquest objectiu d'ampliar l'ús de la llengua en el terreny científic.

Jordi Serra

Director general de Recursos Sanitaris

L'atenció envers les malalties de la pell és tan antiga com la mateixa medicina. I si els orígens de la medicina són confusos, ho són també els de la branca que estudia les afeccions del recobriment corporal i els seus annexos: la dermatologia.

La pell, la part més externa del nostre cos, ha estat de sempre la més exposada a les agressions del medi ambient i a la vegada les seves alteracions han estat –i són– en moltes ocasions el reflex de malalties generals del cos que es poden presentar com a primer símptoma o en d'altres ocasions com un signe més de malalties internes.

Hi ha testimonis de malalties de la pell que provenen de milers d'anys: a Abissínia, al Sudan, a Egipte i en molts llibres religiosos d'aquestes èpoques, les malalties més descrites acostumen a ser les de la pell. Per exemple en el Talmud, o a la mateixa Bíblia –en el capítol XIII del Levític–, hi ha descripcions força precises de diferents **dermatosis** o de lesions **leproses**:

«El qui ha tingut a la pell un **furóncol** i se n'ha guarit, i després al lloc del **furóncol** s'ha fet un **tumor** blanquinós o una **taca** blanca vermellosa... si es veu més fondo que la **pell** i el **pèl** s'ha tornat blanc... és mal de **lepra** que s'estén sobre un **furóncol**...»

«Home o dona a qui surti mal al **cap** o a la **barba**... si es veu més fondo que la **pell**, i amb el **pèl** groguenc i fi... és **tinya**, és **lepra** del **cap** o de la **barba**...»

Aquests escrits tenen el mèrit de ser d'observació directa de l'autor, però evidentment, no deixen de ser una descripció morfològica, a la qual s'afegeixen

uns consells higiènics a fi d'aïllar els malalts i evitar, així, el contagi als seus contemporanis.

Herodot, al segle IV a.C., fou qui inicià el concepte d'especialitats mèdiques i entre elles la de les malalties **dermatològiques**. Galè, en el segle II a.C., estudià l'anatomia i la fisiologia de la pell... i gradualment, molt a poc a poc, en alguns escrits apareixen descripcions de possibles causes desencadenants de les malalties **cutànies**, com per exemple, Averrois que en el segle IX descobreix l'àcar de la **sarna**.

Però on es troben més descripcions de malalties de la pell és en la literatura. Així, Dant, en el Cant XXIX de la Divina Comèdia, col·loca al vuitè cercle de l'infern els falsificadors de metalls i els sotmet a una **pruija** sense conhort:

«Com els damnats gratant el **crostisser**
amb les **ungles**, i amb fúria i febre rara
per la **picor**, que mai repòs no té.

I el cop d'**ungla** les **crostes** en separa,
com qui escata una carpa amb el colteli
o un peix, si es vol, més **escatós**, encara.»

No seguim. Seria llarg espigolar aquí i allà descripcions literàries d'alteracions **dèrmiques**. Segurament el primer text dedicat integralment a l'estudi de les malalties **cutànies**, fou el que escriví Girolamo Mercuriale: «De morbis cutanis», l'any 1572, si bé la constitució dels estudis **dermatològics** com a especialitat pròpiament dita no tingué lloc fins el segle XVIII.

Entre nosaltres, el metge gironí Gaspar Casal, a cavall dels segles XVII i XVIII, descobrí i féu la descripció de la **pel·lagra**, que ell anomenà mal de la rosa, amb tots els seus símptomes, la interpretació etiopatogènica i l'orien-

tació terapèutica. Describí l'**eritema** del dors de la **mà** i del **peu**, les lesions **eritemato-crostoses**, de la regió anterior del **coll** i **presternal**, els **eritemes** generalitzats, els **estigmes cicatricials** perennes, les lesions de la **boca**, i més exactament, de la **mucosa bucal**: **glossitis**, **gingivitis**, lesions **labials**, els signes **gastro-intestinals**, **diarrees**, **vòmits**, **anorèxia**, i els signes neurològics: **formigó**, **rampes**, **hiperestèsies cutànies**, **fredor**, **exsudació abundant**, etc.

De llavors ençà ha plogut molt i la dermatologia –com tota la medicina– ha fet uns grans avenços; les descripcions i els informes dels dermatòlegs tenen unes característiques molt més científiques i aprofundides.

La intenció –modesta intenció– d'aquestes pàgines no és cap altra que la de reunir per al dermatòleg i el sanitari en general els mots i les locucions de la dermatologia: els antics i establerts de fa temps i, sobretot, els d'aparició recent, conseqüència de les noves tècniques d'exploració i tractament i dels descobriments científics.

El dermatòleg –igual que els altres especialistes–, abans d'emetre un informe o un diagnòstic i com a primera part de l'exploració, haurà examinat i haurà estudiat l'estat de la **pell**, del **pèl**, i de les regions anatòmiques on poden aparèixer les diferents lesions.

Així, si el pacient és un adolescent preocupat pel seu **acne juvenil o puberal** (no *acné*), haurà d'observar les lesions que apareixen principalment a la **cara**, però que també poden formar-se a les **espatlles**, a d'altres parts del **tòrax** i de l'**esquena**; i en un examen més complet haurà d'especificar l'estat **cutani** del **front**, les **celles**, les **pestanyes**, les **galtes**, el **nas**, el **mentó**, el **clatell** (o **nuca**), el **coll**, els **llavis** i la zona **perilabial** i si hi ha un **impetigen** –que totes les lesions **cutànies** són susceptibles d'**impetiginització**– és possible que hagi resultat afectat el **pavelló de l'orella** o algunes de les seves parts, sigui l'**hèlix**, l'**antehèlix**, el **trague**, l'**antitrague**, la **conca** o el **lòbul**. I malgrat que la **cavitat bucal** no és una superfície **cutània**, més d'una vegada haurà d'explorar l'estat de la **llengua** o les **genives** i esmentar el seu estat en l'informe mèdic o anotar-ho en la seva història clínica.

Recordem que l'**espatlla** és la part superior i lateral del cos, a cada costat del coll, formada per la clavícula, l'escàpula, i l'articulació escàpulo-humeral, i les parts toves que recobreixen aquestes formacions òsteo-articulars.

També és possible que els pares d'un infant o un adult consultin per una caiguda de **cabells**, per l'aparició d'una placa o varies plaques d'**alopècia** o per una **pruïja** localitzada en el **cuir cabellut**.

Per a indicar que una **i** o una **u** no formen síl·laba amb una

vocal anterior (si és que no han de portar accent segons la regla d'accentuació) s'han d'escriure la **i** i la **u** amb el signe de la dièresi. Així **pruija**, **heroïna**, **diürètic**, **diürn**; però, veí, benjuí, piúria.

A totes les regions o zones del cos poden aparèixer lesions **cutànies**. Així, s'haurà d'explicitar, en cas que la lesió es presenti a l'extremitat superior, si és localitzada a l'**aixel·la** (o **axil·la**), el **braç**, el **colze** o la seva **flexura**, a l'**avantbraç**, el **canell** o **puny** (no «munyeca»), la **mà** o els **dits**, sigui la **polpa** o el **dors** de qualsevol d'ells: **polze** o **dit gros**, **índex**, **dit del mig** o **llarg**, **anular** i **petit**, **menovell** o **auricular**.

Si les lesions apareixen a l'extremitat inferior s'haurà de precisar si la localització és a l'**engonal** (o **regió inguinal**), la **cuixa**, el **genoll**, el **buit popliti** (o **sofraja**), la **cama**, el **tou** (o **panxell**) **de la cama**, el **turmell**, el **peu**, a la **planta** o a l'**empenya**, o als **dits**, el **dit gros**, el del **mig** o el **petit** o a l'**espai interdigital**.

Engonal –regió del cos en què s'ajunta cada cuixa amb el ventre– ha estat un mot viu, sempre, en la majoria de les comarques catalanes; en algunes –lastimosament– havia caigut en desús i hom el substituïa pel castellanisme inadmissible *ingle*.

Sofraja –la part posterior de la cama oposada al genoll– és el mot que de forma tradicional empra el català en tota la seva àrea lingüística per a referir-se a aquesta regió.

Finalment, l'examen de les **ungles** –de la **mà** i del **peu**– completarà la inspecció de les extremitats.

Del **tronc**, s'haurà d'examinar l'**esquena**, l'**espatlla**, el **muscle**, el **tòrax**, amb

la **regió mamil·lar**, l'**arèola**, la **regió periareolar o del voltant del mugró**; i el **solc mamari**, si es tracta d'una dona.

Si volem parlar amb propietat direm que **muscle** és la part superior i lateral de l'**espatlla**, on comença el **braç**; que **múscul** és l'òrgan carnós i contràctil que produeix o contraresta els moviments. I que, bastant més lluny, **musclo** és un mol·lusc lamel·lobranqui comestible.

Si el metge descobreix un **herpes zòster**, les lesions característiques seguiran –és clar– el curs d'un nervi, molt sovint, en un **espai intercostal**.

La paret de l'abdomen es divideix en nou regions: l'**epigastri**, els **hipocondris dret i esquerre**, els **buits (o zones laterals) dret o esquerre**, la **zona umbilical** centrada pel **llombrícol**, les **fosses ilíaques (o zones inguinals) dreta i esquerra** i l'**hipogastri o zona púbica**.

I com que poden aparèixer lesions per tot arreu l'explorador no oblidarà d'examinar el **penis** (el **gland** amb el **meat urinari**, el **prepuç** i el **solc balano-prepuçial**) i l'**escrot**; i en la dona, el **mont de Venus**, la **vulva**, els **llavis majors o menors**, i el **clítoris**.

Posats a fer, cal examinar el **perineu**, les **natges** i tota la **zona genital**, que no és gens estrany –sobretot en infants– que s'hi formin unes irritacions produïdes per la humitat dels bolquers.

El **perineu**, ho sap tothom, és la regió situada entre les cuixes, limitada en l'home per l'**escrot** i l'**anus**, i en la dona, per la **vulva** i l'**anus**.

Temps enrera l'exploració que efectuaven els dermatòlegs es limitava a una inspecció de la superfície cutània, però des que es constatà que moltes de les alteracions de la pell són conseqüència de malalties internes, es féu necessari procedir a exploracions complexes si es vol arribar a un diagnòstic etiopatològic més precís.

Així, avui dia, el dermatòleg en moltes ocasions ha de demanar una **anàlisi clínica** o **antigènica** o **microbiològica** o **metabòlica**, per exemple, o emprar altres mètodes complementaris, siguin físics, anatomopatològics o altres **mitjans** que no tenen res a veure amb la senzilla **lupa** de fa dècades.

Mitjà –plural **mitjans**– (francès *moyen*) és allò que serveix per arribar a un fi. Per exemple **mitjans analítics**, mitjans de transport. **Medi** (francès *milieu*) és una substància a través de la qual obra una força, és transmès un efecte. I també, l'element o la substància que envolta una cosa. Per exemple un **medi de cultiu**, o un **medi de contrast**.

L'ús dels complexos mitjans d'exploració no exclou que una bona **lupa** ajuda a fer un diagnòstic, o almenys a poder fer una descripció morfològica més exacta que l'obtinguda per una simple inspecció feta a ull nu. A més, el dermatòleg també tindrà al seu abast:

pinça llevabocins (anglès *punch*) per practicar **biòpsies**.

pegats, per a proves de sensibilitat.

diferents **al·lèrgens**.

llum negra o **de Wood** per a exàmens de **fluorescència** directa.

làmpada de raigs ultraviolats.

làmpada de raigs infraroigs.

Ja és sabut que l'espectre electromagnètic dóna una àmplia gamma de colors segons la longitud d'ona de les radiacions. En dermatologia s'empren per a determinades exploracions les radiacions que pertanyen a l'espectre **ultraviolat** (no *ultravioleta*), que a la vegada tenen un gran poder d'esterilització, així com les que s'emeten en l'espectre **infraroig**, de gran valor calorífic.

I amb l'exploració física del pacient i els **mitjans** diagnòstics auxiliars necessaris s'arribarà a unes **dades** que permetran de precisar el diagnòstic i, consegüentment, d'indicar el tractament.

Potser no cal dir que **dada** (castellà *dato*) és, en qualsevol procés intel·lectiu, cadascun dels elements coneguts a partir dels quals poden ésser deduïts els elements desconeguts. I que **data** (castellà *fecha*) és la indicació del temps en què s'ha esdevingut un fet.

Les lesions i malalties que apareixen a la pell són gairebé in comptables i els mots que s'han emprat per a anomenar-les han estat, en algunes ocasions, presos del lèxic popular.

No és d'estranyar que els pacients es presentin a la consulta dient que tenen un **brià**, una **llúpia**, una **borradura**, un **bubó**, **penellons**, un **voltadits**, ... denominacions que, més d'una vegada, són adoptades en el llenguatge mèdic.

En canvi, en els seus informes el dermatòleg empra un lèxic molt més científic. Vegem-ne alguns exemples:

«...**plaques eritematoses** en ambdues superfícies de flexió dels avantbraços, d'una mida variable entre 0,5 a 2 cm, amb una **vora** neta i lleugerament elevada. Algunes de les plaques estan constituïdes per vàries **pàpules confluents** i en llur **cúpula**, es poden observar **vesícules** aïllades de 2 mm de diàmetre, de contingut clar. Les plaques de mida més gran tenen una configuració anular, amb creixement centrífug i un aclariment central. Algunes tenen una configuració arciforme.»

Si bé el mot **vora** té diversos significats (part extrema d'una roba, terra que hi ha a banda i banda d'un camí, d'un llac, etc i en la locució «a la vora», a poca distància, a prop), en medicina l'emprem per a indicar la part extrema d'una extensió superficial que toca una de les línies que la limiten. Exactament el que en catellà en diuen *borde*.

Un altre informe:

«**Erupció** d'aspecte polimorf, caracteritzada per múltiples plaques

eritemato-violàcies d'1 cm per 3, infiltrades, algunes ovalades i altres anulars, de vora interna ben definida i d'evolució crònica aparent.»

Un altre:

«Lesió exofítica, pediculada, en el plec **interfalàngic** plantar del primer dit del peu dret.»

I encara un altre:

«Lesió **úlcer-atròfica** de color de la pell, de mig cm de diàmetre, de vores lleugerament elevades i perlades. L'examen histopatològic mostra una epidermis lleugerament **hiperqueratòtica**; al **derma** s'observen elements de caràcter basaloide amb zones de **queratinització** i algunes estructures pilars dilatades. L'**estroma** adjacent té un moderat predomini **limfo-histiocític**.»

Ve a tomb d'advertir que, per raons etimològiques, **derma** (no dermis) és un mot masculí, mentre que **epidermis**, és femení.

Convé d'insistir que cal separar els components d'un mot compost amb guionet quan existeix igualtat en el valor dels components. Dit d'una altra manera: quan podríem descompondre el mot compost en dos mots simples units per la conjunció **i**. Així escrivim **eritemato-violàcies** amb guionet perquè les plaques són **eritematoses** i **violàcies**. I escrivim **úlcer-atròfica** perquè la lesió és **ulcerada** i **atròfica**. I també fem ús del guionet en **limfo-histiocític** perquè l'examen histopatològic demostra predomini **limfocític** i **histiocític**. En canvi, ignorarem el guionet en **histopatologia** –que vol dir la patologia dels teixits– o en **leucodistrófia** –que vol dir distrófia de la substància blanca–, mots en què la conjunció **i** no tindria entrada.

Encara més exemples d'informes:

«**Pàpules eritematoses** que tenen una **mida** entre 0,1 i 1 cm de diàmetre, algunes de les quals presenten una **microvesícula** en la seva superfície, mentre que d'altres són hemorràgiques o ulcerades.»

«En l'àrea mentoniana, zona mandibular, regió inferior de les galtes i terç superior del coll, s'observen múltiples pàpules eritematoses de **mida** entre 2 i 6 mm de diàmetre, moltes de les quals tenen signes d'**excoriació** en la superfície. S'observen, també, **microquists** de color blanc-groguenc de 0,5 a 2 mm de diàmetre.»

Fixem-nos que molts informes descriuen la **mida** o la **grandària** de la lesió, mai no fan servir el mot *tamany* que és un barbarisme no admès en català.

Un altre:

«En el cuir cabellut i més especialment al vèrtex, hi ha nombrosos **nòduls** de consistència dura i de color de la pell, alternats amb altres d'aspecte i tacte més tous. A la pressió d'algun dels nòduls s'obtenen petites quantitats de pus. La majoria dels nòduls estan sobre una base **eritemato-escatosa**. Entre els nòduls es veuen zones d'**alopècia**, de distribució irregular, i àrees cicatricials.»

Hem de precisar que tot i que la «formació **cutània** constituïda per fragments de capa **queratinitzada** que es desprenen de la pell», en llatí rebia el nom de *squama*, el mot català derivat preferent és **escata** –enfront d'escama– i les lesions que en formen són lesions **escatoses**.

Un exemple més:

«Placa d'**eritema** amb **excoriacions** superficials voltada de petites lesions **pustuloses** d'aspecte **liquenoide**.»

No farà cap nosa de repetir que el sufix **-oide** apareix quan volem expressar «de natura o d'aspecte semblant a...» en forma de...»; així el mot **liquenoide** indica semblant al **liquen**; **deltoide**, en forma de delta; **amiloide**, semblant al midó.

Un altre exemple:

«**Pàpula** de 3 mm de diàmetre a l'angle intern de l'ull esquerre, que presenta un orifici central pel qual, en ocasions, flueix un líquid cremós. La lesió és de consistència dura, no dolorosa i no presenta signes inflamatoris.»

Al descriure una lesió és gairebé obligat de posar-hi l'extensió que té. Diem: **pàpula de 3 mm** i –fixem-nos-hi– no fem seguir el símbol mm de cap punt. Els símbols de les unitats no van seguits de punt ni tenen plural. Així: **1 mm o 9 mm**, o **1 m o 9 m**, sense cap essa.

Si alguns mots –del lèxic de la dermatologia o del lèxic general– presenten dificultats ortogràfiques, que ningú no pensi que és degut a ganes dels filòlegs de complicar la vida; molt sovint és conseqüència del rigor i la fidelitat envers l'etimologia que els filòlegs han mantingut en llurs decisions. Així en l'ús de la *ela* geminada (l·l): en tots els mots derivats del llatí o del grec, la *l* llatina i la *lambda* grega dobles són transcrites en català per *l·l*, *ela* geminada:

al·lèrgia, al·lèrgic, al·lèrgogen...
ampul·la, ampul·lat, ampul·liforme...
axil·la, axil·lar...
capil·lar...
cèl·lula, cel·lulitis...
col·lagen, col·lagenosi...
fol·licle, fol·liculitis...
varicel·la, varicel·losa...

Com que l'anglès, el francès i l'italià han seguit el mateix criteri de fidelitat a l'ètim, una forma pràctica de saber si hem de fer ús de la *ela* geminada és –a part de consultar el diccionari– veure si aquelles llengües escriuen el mot problema amb l doble: si és que *si*, en català *ll·l*, *ela* geminada.

Amb el mateix rigor que s'ha tractat la *ela* geminada, s'ha tractat la doble *mm* dels mots **immunitat** i derivats. Tots ells provenen del mot llatí *immunis*, que ja des del segle XIV es descriu com «la qualitat dels individus que no poden ésser atacats per certes malalties». Així direm **immune**, **immunització**, **immunitzat**, **immunologia**, etc. La mateixa raó podem exposar per mots com **pannicle** o derivats com **panniculitis**.

Igualment, els mots **pèmfig**, **limfa** i llurs derivats s'han d'escriure amb **m**, per raons etimològiques.

Encara que no hauria d'ésser així, una certa vacil·lació es produeix en les modificacions de la terminació quan el substantiu es converteix en adjectiu, és a dir en la derivació adjectival. Tinguem present que:

el sufix **-osi** passa a **-òtic**, com es veu a

esclerosi, **escleròtic**
micosi, **micòtic**;

el sufix **-plàsia** passa a **-plàstic**, com en els exemples

hiperplàsia, **hiperplàstic**
neoplàsia, **neoplàstic**;

el sufix **-èpsia** passa a **-èptic**, com succeeix en

dispèpsia, **dispèptic**
analèpsia, **analèptic**

el sufix **-èxia** passa a **-èctic**, com demostren

anorèxia, anorèctic
caquèxia, caquèctic

Ara que fem referència als sufixos, no serà de cap manera sobrer insistir en la forma catalana d'aquesta partícula polivalent que tant pot denotar procés, com condició o estat: el sufix **-osi**, acabat en l. A més d'**esclerosi** i **micosi**, en el camp de la dermatologia tenim **dermatosi**, **perniosi**, **leishmaniosi**, **tricrofitosi**, etc, etc.

També acaba en i el sufix **-asi**. Parlem, doncs, de **pitiriasi**, **psoriasi**, **estasi** o **elefantiasi**.

Mai no haurien de deixar d'ésser accentuats mots com ara

alopècia, atòpia, durícia, eflorescència, eritrodèrmia, esclerodèrmia, fluorescència, miliària, onicofàgia, oníquia, paroníquia, urticària...

ja que en català són mots esdrúixols pel fet que la **i** i la **a** de la terminació no formen diftong.

I finalment una última qüestió referent a un problema molt freqüent entre els pacients que assisteixen al dermatòleg: la **picor**. El malalt pot tenir una lesió que produeix **picor** o **pruïja** –que és el nom donat a la picor viva, intensa–; llavors direm que té una lesió **pruent**. Si definim el mot **prurigen** com el terme utilitzat per a designar diverses afeccions de la pell, caracteritzades per la presència de **pàpules** i per la **pruïja** intensa que produeixen, **pruriginós** o **pruriginosa** serà, exclusivament, l'adjectiu que indica de la natura del **prurigen** o que causa **prurigen**. Per això és impropri l'ús d'aquest adjectiu –en

comptes del mig oblidat **pruent**–, quan hom vol indicar, simplement, que una lesió causa picor.

Moltes d'aquestes alteracions de la pell, siguin únicament alteracions **cutànies** o signes de malalties generals, poden ser ocasionades per agents físics, químics o biològics i en aquest cas transmeses per determinats vectors com poden ser l'**àcar**, el **mosquit**, la **mosca**, la **paparra**, el **poll del pubis (cabra o ladella)**, o el **poll del cos**, la **puça**, o la **xinxà**. Tampoc no és estrany no trobar aquests vectors, però és freqüent la consulta per observar entre els **cabells** o en d'altres zones **piloses**, les **llèmenes**, els **ous** o els **quistos** d'aquests paràsits o els **solcs** que apareixen en els espais **interdigitals** de les **mans** o en d'altres zones corporals, ocasionats per la femella de l'**àcar**.

Fa ja molts anys que una gran majoria de medicacions, siguin d'aplicació externa o d'administració interna (oral, injectable, rectal, etc), es troben en preparats fabricats per la indústria farmacèutica. Però en algunes especialitats, –i molt marcadament en la dermatologia–, malgrat l'àmplia gamma de productes comercials, molt sovint no n'hi ha cap que s'adapti a les necessitats específiques de les lesions o malalties dels diferents pacients.

Per aquest motiu és habitual que hom recorri a vells preparats oficials, a fórmules clàssiques o a la prescripció de fórmules magistrals a base des de fàrmacs de totes les èpoques, fins als més recents antibiòtics i els corticoides. En el redactat d'aquestes fórmules es fan constar unes indicacions específiques destinades al farmacèutic preparador, com per exemple:

A parts iguals
Afegiu-ho (-hi)
Agiteu-ho
A saturació
Bulliu-ho
Diluiu-ho (-hi)
Dissolgueu-ho (-hi)
Dissolt
Dividiu-ho en...
Espessiu-ho
Excipient emol·lient, gras, hidro-alcohòlic.
hidromiscible, rentable...
Fraccioneu-ho
Mescleu-ho (-hi)
Per a un total de...
Perfumeu-ho
Reduiu-ho a pólvores

Reguleu el pH, l'acidesa
Tamponeu el pH, amortiu el pH
Ús extern o intern
Vehicle gras, hidro-alcohòlic...

Qualsevol dels preparats oficials, de les fórmules clàssiques o magistrals o dels preparats comercials farmacèutics podran emprar-se en contacte directe amb la pell o les mucoses més a l'abast, sigui

tòpicament,
en **pinzellacions,**
en **polvoritzacions**

i podran tenir una presentació en forma de

pasta,
pomada,
crema,
pólvores,
gel,
loció,
liniment,
tintura,
sinapisme

i amb qualsevol preparat hom podrà deixar la zona malalta sense cobrir o col·locar-hi damunt

una **gasa,**
un **apòsit,**
una **compresa,**
una **tireta**

o fixar-ho amb **esparadrap,** o amb una **bena.**

Els preparats prescrits poden actuar per llur acció

**astringent,
balsàmica,
càustica,
descamativa,
desinfectant,
emol·lient**

o poden tenir un efecte

**antifúngic o antimicòtic,
antihistamínic,
antiperspirant,
antipruent,
antisèptic,
detergent,
erosiu,
rubefaent,
queratolític,
assecant**

o exercir una protecció dels **raigs ultraviolats** actuant com un veritable **fil-tre solar**.

En d'altres ocasions serà necessari practicar un acte quirúrgic o emprar una tècnica més complicada que la simple prescripció d'una determinada medicació. Per aquest motiu, la consulta del dermatòleg pot tenir un ampli ventall d'instrumental:

**agulles de sutura
fil de sutura, catgut**

portaagulles
bisturí
pinces
culleretes de diferents mides
electrocoagulador
criocoagulador
galvanocauteri

TERMES POPULARS DERMATOLÒGICS

El lèxic popular té per a moltes malalties o alteracions de la pell uns mots no científics, que en nombroses ocasions són extraordinàriament gràfics.

Alguns d'aquests mots encara tenen avui dia vigència, i no és estrany que durant l'explicació que el pacient fa del seu procés, n'empri algun.

Jaume Peyrí i Rocamora –un dels primers professors de dermatologia de la Universitat de Barcelona– els recollí en un «Vocabulari de Termes Científics i Populars Dermatològics». Malgrat que el recull data de l'any 1932, alguns d'ells encara continuen ben vius.

Amb seguretat, la transcripció d'una tria del «Vocabulari» del mestre Peyrí pot resultar d'utilitat:

abonyegat-ada	Que té bonys.
abotifarrat-ada	Inflat.
aiguassa	Secreció serosa.
badadura	Solució de continuïtat dels processos situats en zones de plecs.
banya	Bony al front produït per una contusió.
barb	Petita massa blanquinosa de substància sebàcia amb la punta negra, generalment a la cara o a l'esquena.
binova	Tumefacció d'un gangli.
bòfega	Butllofa.
borradura	Erupció de grans molt petits, sovint causats per la suor.
botornons	En algunes zones equival a galteres.
brìa	Èczema, especialment el papulós o el crònic circumscriu.
bubó	Adenitis.

cabra	Poll del pubis o ladella.
carnot	Excrecència d'algun teixit, glàndula, etc.
clivella	Petita fissura produïda a l'epidermis i a la part superficial del derma (mans, llavis, mugrons, anus...).
cial	
coïssor	Sensació anàloga a la que produeix una cremada.
coïtja	Coïssor.
colrada	Enrogiment inflamatori.
descrostar	Llevar la crosta.
enravenat	Privat de flexibilitat. Rígid.
entreuix	Regió ano-perineo-genital entre els soics de separació de les cuixes.
envellutat	Que té l'aspecte, la condició, del vellut.
enverinar	Augmentar la virulència.
esborronar	Posar els pèls de punta. Horriritzar.
escarbotar	Llevar una prominència, desgastar o llevar una part d'alguna cosa, fregant, gratant, raspant, etc.
escrostar	Llevar la crosta.
esgarrinxada	Excoriació lineal epidèrmica de causa traumàtica.
fava	Favassa.
favassa	Lesió elemental primària de la pell, caracteritzada per una elevació dèrmica, aplanada, vermella, pruent, de contorn arrodonit, que evoluciona ràpidament i no deixa senyal.
foguerada	Rojor que puja a la cara. Erupció brusca i generalitzada.
frisança	Pruïja. Neguit, impaciència extrema.
garropassa	Erupció brusca i aguda. Borradura.
gotornó	Adenitis.
granellada	Erupció cutània en forma de petits grans.
guirola	Butllofa, favassa.
llagasta	Paparra.
llentiós	Que tè èfelides abundants.
mal de llop	Lepra.
minova	Tumefacció d'un gangli.
nafra	Solució de continuïtat amb pèrdua de substància, generalment de la pell.

pansa	Herpes labial.
pegadella	Crostisser produït a la pell per exsudació i manca de netedat. També es pot formar al cap dels infants (crosta làctia).
pellar	Cicatritzar.
pelleringa	Tros de pell despresa.
rabor	Molèstia produïda per una picor forta.
sacsó	Replec cutani que es forma en les persones grasses.
sangtraït	Equimosi.
verdanc	Senyal que deixa en el cos una plaga, una contusió, una ferida, una incisió quirúrgica, etc.
vesper	Àntrax.
voltadits	Panadís periungual.
xiribec	Contusió amb edema.

«Evidentment, el català és un instrument apte per a expressar tota la nostra ciència, és, doncs, una llengua científica, la qual ha d'ésser emprada i conreada per nosaltres amb tot l'entusiasme i amb tota la devoció.»

Jaume Peiry, «La Medicina Catalana», núm. 1, 15 d'octubre 1933.

VOCABULARI CASTELLÀ-CATALÀ

<i>abceso</i>	abscés
<i>ácaro</i>	àcar
<i>acné</i>	acne
<i>acneico</i>	acneic
<i>acneiforme</i>	acneïforme
<i>acromía</i>	acromia
<i>alergeno</i>	al·lergen (<i>pl.</i> al·lèrgens)
<i>alergia</i>	al·lèrgia
<i>alérgico</i>	al·lèrgic
<i>alergógeno</i>	al·lergogen (<i>f.</i> al·lergògena)
<i>alopecia</i>	alopècia
<i>ampolla</i>	ampul·la
<i>ampular</i>	ampul·laci (<i>f.</i> ampul·làcia)
<i>ampuliforme</i>	ampul·liforme
<i>análisis (m)</i>	anàlisi (<i>f.</i>)
<i>anorexia</i>	anorèxia
<i>anoréxico</i>	anorèctic
<i>antifúngico</i>	antifúngic
<i>antipruriginoso</i>	antipruent (contra la pruija) antipruriginós (contra el prurigen)
<i>ántrax</i>	àntrax
<i>apósito</i>	apòsit
<i>areola/aréola</i>	arèola
<i>astringente</i>	astringent
<i>aterciopelado</i>	vellutat
<i>atopia</i>	atòpia
<i>atópico</i>	atòpic
<i>atrofia</i>	atròfia
<i>atrófico</i>	atròfic
<i>axila</i>	aixella, axil·la
<i>balsámico</i>	balsàmic

<i>basocelular</i>	basocel·lular
<i>borde</i>	vora
<i>brómide</i>	bròmides (<i>f. pl.</i>)
<i>bulla</i>	butllofa
<i>cabello</i>	cabell
<i>calambre</i>	rampa
<i>callo</i>	call
<i>capilar</i>	capil·lar
<i>caquexia</i>	caquèxia
<i>caquético</i>	caquètic
<i>càustico</i>	càustic
<i>célula</i>	cèl·lula
<i>celulitis</i>	cel·lulitis
<i>chancro</i>	xancre
<i>chancroidal</i>	xancroïdal
<i>chancroide</i>	xancroide
<i>cicatrizal</i>	cicatricial
<i>colágeno</i>	col·lagen
<i>colagenosis</i>	col·lagenosi
<i>comezón</i>	pruïja
<i>confluentes</i>	confluents
<i>córneo</i>	corni (<i>f. còrnia</i>)
<i>costra</i>	crosta
<i>costras abundantes</i>	crostisser
<i>costroso</i>	crostós
<i>cuero cabelludo</i>	cuir cabellut
<i>cutáneo</i>	cutani (<i>f. cutània</i>)
<i>dermatología</i>	dermatologia
<i>dermatólogo</i>	dermatòleg, dermatòloga
<i>dermatosis</i>	dermatosi
<i>dérmico</i>	dèrmic
<i>dermis, la</i>	derma, el
<i>descamación</i>	descamació
<i>descamativo</i>	descamatiu

<i>discromía</i>	discromia
<i>duricia</i>	durícia
<i>eccema, eczema</i>	èczema
<i>eccemátide</i>	eczemàtide
<i>eccematización</i>	eczematització
<i>eccematógeno</i>	eczematogen (f. eczematógena)
<i>eccematoso</i>	eczematós
<i>efélide</i>	efèlide
<i>eflorescencia</i>	eflorescència
<i>emoliente</i>	emol·lient
<i>epidermolisis</i>	epidermòlisi
<i>equimosis</i>	equimosi, sangtraït
<i>eritema</i>	eritema
<i>eritematoso</i>	eritematós
<i>eritrodermia</i>	eritrodèrnia
<i>erupción</i>	erupció
<i>escabioso</i>	escabiós
<i>escama</i>	escata
<i>escamoso</i>	escatós
<i>escleroatrofia</i>	escleroatròfia
<i>esclerodermia</i>	esclerodèrnia
<i>esclerosis</i>	esclerosi
<i>escleroso</i>	esclerós
<i>esclerótico</i>	escleròtic
<i>esparadrapo</i>	esparadrap
<i>espesante</i>	espesseïdor
<i>estafilococia</i>	estafilocòccia
<i>excipiente</i>	excipient
<i>excoriación</i>	excoriació
<i>exudación</i>	exsudació
<i>exudado</i>	exsudat
<i>exudativo</i>	exsudatiu
<i>fisura</i>	fissura
<i>fisuración</i>	fissuració

<i>fluorescencia</i>	fluorescència
<i>foliáceo</i>	foliaci (<i>f. foliàcia</i>)
<i>foliculitis</i>	fol·liculitis
<i>folículo</i>	fol·licle
<i>frialdad</i>	fredor
<i>fúngico</i>	fúngic
<i>furfuráceo</i>	furfuraci (<i>f. furfuràcia</i>)
<i>furúnculo</i>	furóncol
<i>furunculoso</i>	furunculós
<i>gingivitis</i>	gingivitis
<i>glositis</i>	glossitis
<i>herpético</i>	herpètic
<i>hiperestesia</i>	hiperestèsia
<i>hiperplasia</i>	hiperplàsia
<i>hiperplásico</i>	hiperplàstic
<i>histiocitario</i>	histiocític
<i>hormiguelo</i>	formigó
<i>impetiginización</i>	impetiginització
<i>impétigo</i>	impetigen
<i>infrarrojo</i>	infraroig
<i>inmune</i>	immune
<i>inmunitario</i>	immunitari
<i>inmunización</i>	immunització
<i>inmunología</i>	immunologia
<i>labial</i>	labial
<i>lámpara</i>	làmpada
<i>lepra</i>	lepra
<i>leucodermia</i>	leucodèrmia
<i>leucodérmico</i>	leucodèrmic
<i>leucoplasia</i>	leucoplàsia
<i>linfa</i>	limfa
<i>linfático</i>	limfàtic

<i>linfedema</i>	limfoedema
<i>linimento</i>	liniment
<i>liquenificación</i>	liquenificació
<i>llaga</i>	nafra
<i>loción</i>	loció
<i>mancha</i>	taca
<i>mastocitosis</i>	mastocitosi
<i>medio de cultivo</i>	medi de cultiu
<i>medio de diagnóstico</i>	mitjà de diagnòstic
<i>metacromasia</i>	metacromàsia
<i>micosis</i>	micosi
<i>micótico</i>	micòtic
<i>miliaria</i>	miliària
<i>molusco contagioso</i>	mol·lusc contagiós
<i>neoplásico</i>	neoplàstic
<i>nodo</i>	node
<i>nódulo</i>	nòdul
<i>ocronosis</i>	ocrònosi
<i>onicauxis</i>	onicauxe
<i>onicofagia</i>	onicofàgia
<i>oniquia</i>	oníquia
<i>paniculitis</i>	panniculitis
<i>panículo</i>	pannicle
<i>pápula</i>	pàpula
<i>parche</i>	pegat
<i>paroniquia</i>	paroníquia
<i>pelagra</i>	pel·lagra
<i>pelo</i>	pèl
<i>pénfigo</i>	pèmfig
<i>perniosis</i>	perniosi
<i>pestaña</i>	pestanya
<i>petequia</i>	petèquia

<i>picor</i>	picor
<i>picazón</i>	pruïja
<i>piel</i>	pell
<i>pinza</i>	pinça (<i>pl.</i> pinces)
<i>pincelaciones</i>	pinzellacions
<i>pitiriásico</i>	pitiriàsic
<i>pitiriasis</i>	pitiriasi
<i>placas</i>	plaques
<i>polvos</i>	pólvores
<i>porfiria</i>	porfíria
<i>pruriginoso</i>	pruriginós (que causa prurigen); pruent (que causa pruïja)
<i>prurigo</i>	prurigen
<i>prurito</i>	pruïja
<i>psoriásico</i>	psoriàsic
<i>psoriasis</i>	psoriasi
<i>pulverización</i>	polvorització
<i>pustuloso</i>	pustulós
<i>queilitis</i>	quilitis
<i>queloidal</i>	queloïdal
<i>queratinización</i>	queratinització
<i>queratolítico</i>	queratolític
<i>queratósico</i>	queratòtic
<i>queratosis</i>	queratosi
<i>querion</i>	queri
<i>quiste, quistes</i>	quist, quists
<i>rascar</i>	gratar
<i>rayos infrarrojos</i>	raigs infraroigs
<i>rayos ultravioletas</i>	raigs ultraviolats
<i>roséola</i>	rosèola
<i>rubefaciente</i>	rubefaent
<i>rubéola</i>	rubèola
<i>sacabocados, pinzas</i>	llevabocins, pinces

<i>sarna</i>	sarna, ronya
<i>sarnoso</i>	sarnós
<i>secante</i>	assecant
<i>sinapismo</i>	sinapisme
<i>surco</i>	solc
<i>tamaño</i>	mida, grandària, dimensió
<i>telangiectasia</i>	telangièctasi
<i>tiña</i>	tinya
<i>tiñoso</i>	tinyós
<i>tira, tirita</i>	tira, tireta
<i>tópicamente</i>	tòpicament
<i>trasudado</i>	transsudat
<i>trépano</i>	trepà
<i>tricofítico</i>	tricrofític
<i>tricofitosis</i>	tricrofitosi
<i>tubérculo</i>	tubercle
<i>tuberoso</i>	tuberós
<i>ulceración</i>	ulceració
<i>ulceroso</i>	ulcerós
<i>uña</i>	ungla
<i>ultravioleta</i>	ultraviolat
<i>urinario</i>	urinari
<i>urticaria</i>	urticària
<i>urticarioso</i>	urticariós
<i>vacío popliteo</i>	buit popliti, sofraja
<i>varicela</i>	varicel·la
<i>varicoso</i>	varicós
<i>variz</i>	variça (<i>pl.</i> varices)
<i>vehículo graso,</i> <i>hidroalcohólico</i>	vehicle gras, hidro-alcohòlic
<i>verruciforme</i>	verruciforme
<i>verruga</i>	berruga
<i>verrugosis</i>	berrugosi

verrugoso
vesiculososo
violáceo

xerosis

berrugós
vesiculós
violaci (f. violàcia)

xerosi

AGRAÏMENTS

Amb informació, assessorament o consell han col·laborat en la redacció d'aquest recull lexicogràfic

Antoni Castells i Rodellas
Carles Ferràndiz i Foraster
Manuel Giménez i Vallespi
Josep Henkes i Noguera

i d'una manera igualment estimable, els departaments especialitzats que facilitaren material divers en resposta a la petició feta des de

l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears.